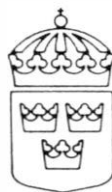

Motion till riksdagen

1987/88:Sf44

av Görel Bohlin m. fl. (m)

med anledning av prop. 1987/88:171 om
reformerings av den allmänna försäkringens
efterlevandeförmåner m. m.

Mot.
1987/88
Sf44 — 48

Andelen yrkesarbetande kvinnor var år 1960, vid ATP-systemets tillkomst, 32 %. Den genomsnittliga pensionspoängen var 1,21, och endast 0,4 % av de yrkesarbetande hade maximal pensionspoäng, dvs. 6,5. Motsvarande siffror för män var 83 % med en genomsnittspoäng på 2,42. 4,1 % män hade högsta poäng.

Situationen är idag förändrad. Över 80 % av kvinnorna mellan 16 och 64 år har yrkesarbete, och den genomsnittliga pensionspoängen är liksom andelen yrkesarbetande nästan lika stor som för män.

Nuvarande regler i efterlevandeförmåner har sin grund i de förhållanden som rådde då familjens ekonomi praktiskt taget helt var uppbyggd kring mannens inkomster. Änkepensioneringen var avsedd som ett skydd för kvinnorna, som oftast hade låga inkomster eller helt saknade förvärvsinkomster. Utvecklingen har dock inneburit att kvinnornas förvärvsintensitet ökat väsentligt. Samtidigt står stora grupper, män och sambor, i dag utan stöd vid den sammanlevandes bortgång. En reformering av efterlevandepensioneringen är därför nödvändig och har utgått ifrån att ett regelsystem skapas som ger trygghet till såväl män som kvinnor och till såväl gifta som sammanboende om man ställs ensam genom dödsfall. Barnpensionen föreslås bli markant förbättrad.

Även om kvinnornas förvärvsintensitet har ökat väsentligt finns det emellertid fortfarande stora skillnader i förvärvsfrekvens och inkomstnivå mellan män och kvinnor, en skillnad som kan förväntas bestå under lång tid framöver. Det är därför angeläget att en reformering av efterlevandeförmåner kombineras med generösa övergångsbestämmelser.

De föreslagna övergångsreglerna för kvinnor som är födda mellan 1930 och 1944 innebär att kvinnor i denna grupp, om de blir änkor kan få en, efter 65 års ålder, lägre pension än de haft anledning att räkna med. De har också små möjligheter att nu kompensera sig för detta genom höjda pensionspoäng eller genom privata försäkringsalternativ. Särskilt markant blir den trappstegseffekt som uppkommer för kvinnor födda 1930 jämfört med dem som är födda 1929. En bättre konstruktion av övergångsreglerna skulle vara om man i detta åldersintervall successivt trappade upp samordningen med ankans egenpension i stället för som i förslaget tillämpa samordning fullt ut i hela intervallet. Det skulle innebära att de äldre kvinnorna i denna grupp får en änkepension som nära nog överensstämmer med da-

gens förmån och att de yngre kvinnorna i intervallet får den pension som föreslås i övergångsreglerna.

Denna grupp födda 1930—1944 har i stor utsträckning blivit "offer" för de förändringar i levnadsmönster som skett. Egna önskemål om större självständighet, ett allt hårdare skattetryck samt en förändrad och mer positiv inställning till eget yrkesarbete har medverkat till att kvinnorna i stor utsträckning sökt sig ut på arbetsmarknaden.

I mitten av 70-talet hade ca 60 % av kvinnorna förvärvsarbete, ofta på deltid och med låga inkomster. Situationen var den, att arbete i och utom hemmet måste kombineras, eftersom möjligheten att få barnomsorg var synnerligen begränsad. På landsbygden fanns den möjligheten praktiskt taget inte alls, och i många kommuner gavs ensamstående förtur, vilket i praktiken innebar att den som var gift eller sammanboende knappast hade någon chans att få tillsyn för sina barn.

Vi vill således föreslå att en avtrappningsregel utarbetas för samordningen av egenpension och efterlevandepension för gruppen av kvinnor födda 1930—44.

Beträffande den särskilda efterlevandepensionen föreslås att den som inte kan försörja sig genom eget arbete och inte heller har rätt till förtidspension, ålderspension eller annat samhällsstöd skall kunna få fortsatt efterlevandepension i form av s. k. särskild efterlevandepension. Ett grundläggande villkor för detta skall vara att den efterlevandes möjligheter att få inkomst av arbete är begränsad av arbetsmarknadsskäl. Det är viktigt att den prövning som här skall göras görs i ett långsiktigt perspektiv, främst för att kvinnor i områden med ensidig och begränsad arbetsmarknad skall kunna känna en trygghet i sina ekonomiska förutsättningar. Enligt propositionen skall den särskilda efterlevandepensionen omprövas vart tredje år. Förutom att så täta kontroller innebär en belastning för de socialförsäkringsnämnder som skall fatta beslut, kan det för den enskilde upplevas som en otrygghet. Vi förutsätter att tillämpningen av reglerna kan ske så att ett beslut kan tas för långre tid.

Föreslagna regler för den särskilda efterlevandepensionen är vidare att arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften för att kunna beviljas. Efterlevandeskyddet för stora grupper av försäkrade kan då visa sig vara otillräckligt på grund av att den efterlevande inte alltid ges full sysselsättning. I de fall den försäkrade arbetar något mer än hälften kan ju enligt reglerna inte särskild efterlevandepension beviljas. Är inkomsten i en sådan situation ca 5 000 kr. per månad ges då heller ingen möjlighet till kommunalt bostadstillägg. Eftersom särskild efterlevandepension endast kan beviljas med hel, två tredjedelar eller halv pension bör en justering av reglerna göras i det här avseendet så att även en fjärdedels särskild efterlevandepension kan utgå. Utan denna möjlighet finns det anledning att befara att framför allt deltidsarbetande kvinnor kan komma att bli beroende av socialbidrag.

Det är också viktigt att se mot framtiden. Unga familjer i dag och i morgon måste ha möjlighet att själva välja på vilket sätt de vill ta hand om sina barn. Det måste finnas en möjlighet för någon av föräldrarna att under några år på heltid eller deltid vara hemma hos sina små barn. Detta måste kunna ske utan att man därigenom äventyrar sin egen trygghet.

I det svenska ATP-systemet gäller regeln om trettio intjänandeår, varav de femton bästa åren utgör grunden för egenpensionen. För den som kom-

mer sent ut på arbetsmarknaden eller har ett antal bortfallsår är denna regel av särskild betydelse. Han/hon har en möjlighet att tjäna ihop till den egna pensionen och få den på en någorlunda rimlig nivå genom att under femton år t. ex. gå upp i arbetstid.

En familjepolitik av det slag som de tre borgerliga partierna föreslagit i riksdagen och där ATP-år för vård av egna barn ingår upp till skolåldern, skulle vidga möjligheterna att tjäna in de nödvändiga trettio åren för full ATP. Ett bibehållande av 30-årsregeln ger då generösa möjligheter för den enskilda familjen att planera sin tillvaro.

Den förälder, fortfarande oftast modern, som ägnar en del av sitt liv åt vård av den egna familjen löper risk att genom detta minska sina möjligheter att göra yrkeskarriär. Men femton år i heltidsarbete bör alla utan svårighet hinna med. Ett bibehållande av 15-årsregeln för bästa inkomstår som grund för pensionens storlek är därför en väsentlig grundtrygghet.

På samma sätt som en reformering av efterlevandepensionen på sikt torde vara en förutsättning för att 30-årsregeln och 15-årsregeln skall kunna bibehållas menar vi att man omvänt måste göra deras bibehållande till en förutsättning för antagande av efterlevandereformen. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Hemställan

Med hänvisning till vad i motionen anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den särskilda efterlevandepensionen av arbetsmarknadsskäl bör ges en generös tillämpning i enlighet med vad som framförs i motionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 15- och 30-årsreglerna inom ATP skall bibehållas,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en avtrappningsregel för kvinnor födda efter 1930 där särskild hänsyn tas till dem som närmar sig 60-årsåldern att föreläggas riksdagen i sådan tid att reglerna kan träda i kraft samtidigt som reformen i övrigt,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att reglerna för den särskilda efterlevandepensionen bör ändras så att även en fjärdedels pension kan utgå samt begär att regeringen förelägger riksdagen förslag härom.

Stockholm den 29 april 1988

Görel Bohlin (m)

Anita Bråkenhielm (m)

Inger Koch (m)

Ingrid Sundberg (m)